

PRAWO XII TABLIC

materiały do ćwiczeń J.U.

TABLICA I

1. Jeżeli [powód] pozywa przed sąd, niech [pozwany] idzie. Jeśli nie idzie, niech [powód] zavezwie świadka [tego]: wtedy tylko niech go [pozwanego] pochwyci.
3. Jeżeli będzie on niezdolny [do przyścia] z powodu choroby czy wieku, ten, który pozywa niech dostarczy mu podwodę. Jeżeli nie chce niech nie jej nie wymaszcza.
4. Posiadającemu niech posiadający będzie ręcycielem; proletariuszowi (obywatelowi) ten kto chce niech będzie ręcycielem.
6. Jak się ułożą [strony] co do sprawy, niech będzie tak ogłoszone
7. Jeżeli się nie ułożą, niech na miejscu zebrań lub rynku przed południem przedstawią sprawę. Przy przedstawieniu obie [strony będą] obecne.
8. Po południu niech [sędzia] rozsądzi sprawę [na korzyść] obecnego.
7. Jeżeli obie są obecne, niech zachód słońca będzie końcem [czynności związanych ze sporem]

TABLICA II

3. Komu potrzebne byłoby świadectwo, niech idzie krzyżać co trzy dni przed dom świadka.

TABLICA III

1. Niech XXX dni będzie prawem [zagwarantowanych] po uznaniu długu lub rozsądzeniu sprawy [na uregulowanie długu]
2. Po tym czasie niech będzie [można] położyć rękę [aresztować] [na przegranych]. Niech będzie przeprowadzony przed sąd.
3. Jeżeli nie da zadość wyrokowi lub nikt nie poręczy za niego, niech [wierzycie] weźmie go ze sobą. Niech go zwiąże lub skuje, ale kajdanami o wadze co najmniej XV funtów; jeśli chce niech go skuje cięższymi kajdanami.
4. Jeżeli chce niech [dłużnik] żyje ze swych środków. Jeżeli nie żyje sam niech wierzyciel da mu funt orkiszu każdego dnia. Jeśli chce może mu dać więcej.
- 5...w tym czasie mieli prawo do ugody, a jeśli do niej nie doszło, [dłużnicy] mogli być trzymeni w kajdanach nie dłużej niż 60 dni. Podczas tych dni przez trzy dni targowe byli prowadzeni przed pretora na miejsce zebrań, a jaka byłaby suma pieniędzy [należnych] taką ogłaszano. Po trzech dniach targowych poddawali ich karze głównej lub porządzili by sprzedać *trans Tiberim*.
6. Po trzech dniach targowych niech [wierzyciele] wytną swoje części. Jeśli wytną więcej niech będzie im to poczytane za nadużycie.

TABLICA IV

2. Jeżeli ojciec podda syna trzykrotnej sprzedaży, niech syn od ojca będzie wolny.

TABLICA V

1. G.1.144 Chcieli bowiem przodkowie by także dojrzale kobiety ze względu na lekkość umysłu były pod opieką [tutelą] ... za wyjątkiem Dziewiec Westalek, [co do których] chcieli, żeby były one wolne, it tak zostało postanowione wedle ustawy XII Tablic.
3. *uti legassit super pecunia tutelave suae rei, ita ius esto* (jak postanowiłby względem swojego majątku czy też opieki nad swoimi rzeczami, takie niech będzie prawo)
4. *si intestato moritur, cui suus heres nec escit, adgnatus proximus famulam habeto* (jeżeli umrze nie zostawiwszy testamentu, a nie ma *sui heredes* niech jego majątek będzie miał najbliższy krewny agnacyjny).
6. G.1.155 Ustawą XII Tablic postanowiono, że tych [kobiet], którym nie wyznaczono tutora testamentem, tutorami są agnaci.
7. Jeżeli szaleniec nie może sprawować pieczy nad dobrami niech agnaci i gentyle sprawują nad nim i jego majątkiem kuratelę.

TABLICA VI

4. *adversus hostem aeterna auctoritas esto* (dla cudzoziemca [nabywcy] niech będzie wieczna ochrona)
- 5.G.1.111 Ustawą XII Tablic postanowiono, że jeśli jakaś [kobieta] nie chce wejść pod władzę męża przez *usus*, i byłaby nieobecna co roku przed trzy kolejne dni to w ten sposób przerywa corocznie *usus*.

TABLICA VIII

1. *qui malum carmen incantassit* (jeżeli ktoś czyni uroki...)
2. Jeżeli [ktoś] złamie komuś członek i z nim [poszkodowanym] się nie ułoży, niech zostosowana będzie kara talionu
3. *manu fustive si os fregit libero, CCC; si servo CL poenam sunt* (kto by ręką lub kijem złamał kość człowieka wolnego [niech zapłaci karę prywatną] 300, jeśli niewolnika: [kara niech wyniesie] 150 [asów])
4. *si iniuriam alteri faxsit, viginti quinque poenae sunt* (jeżeli ktoś uczyni zniewagę, karą niech będzie 25 [asów])
21. Jeżeli patron uczyni szkodę klientowi, niech będzie *sacer* [wyjęty spod prawa].

TABLICA IX

1. Niech nie będą postulowane przywileje osobiste
2. niech nikt prócz Zgromadzenia Największego nie decyduje o głowie obywatela.

TABLICA X

1. Zmarły niech nie będzie chowany ni palony w mieście. 8-9. Niech nikt nie wrzuca złota do stosu. Ale ktokolwiek miałby złote zęby może być pogrzebany lub spalony wraz z nimi i nie będzie to poczytane za przestępstwo.

TABLICA XI

1. Małżeństwa niech nie będą zawierane między plebejuszami i patrycjuszami.

TABLICA XII

5. Za czyn zakazany synów i niewolników niech będą skargi noksalne; tak ja się ojcu rodziny czy panu spodoba albo zapłacić szkody wedle określenia sporu albo wydać winowajcę [poszkodowanemu].

G. 4.16: Jeśli procesowano się co do rzeczy, rzeczy ruchome i ożywione, które można było przynieść lub doprowadzić przed urzędnika, tak windykowano przed urzędnikiem: ten, który windykował, trzymał tyczkę, potem samą rzecz chwytał, na przykład niewolnika, i tak mówił: „HUNC EGO HOMINEM EX IURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO SECUNDUM SUAM CAUSAM, SICUT DIXI, ECCE TIBI VINDICATAM IMPOSUI“ (JA OŚWIADCZAM, ŻE TEN NIEWOLNIK JEST MÓJ WEDLE PRAWA KWIRYTÓW, ZGODNIE ZE SWOJĄ SPRAWĄ, TAK JAK POWIEDZIAŁEM, OTO WOBEC CIEBIE NAŁOŻYŁEM [NAŃ] LASKĘ) i w tej chwili dotykał niewolnika tyczką. Jego przeciwnik podobnie mówił i czynił. Skoro obaj dokonali windykcji, pretor mówił: „MITTETE AMBO HOMINEM“ (PUŚCIE OBAJ NIEWOLNIKA), oni wypuszczali. Ten, który najpierw windykował, tak drugiego zapytywał: „POSTULO ANNE DICAS QUA EX CAUSA VIDICAVERIS“ (ŻĄDAM, BYŚ POWIEDZIAŁ, Z JAKIEJ PRZYCZYNY WINDYKOWAŁEŚ“. Ów odpowiadał „IUS FECI SICUT VINDICTAM IMPOSUI“ (WYKONAŁEM PRAWO, TAK JAK NAŁOŻYŁEM LASKĘ). W końcu, ten który najpierw windykował, mówił „QUANDO TU INIURIA VINDICAVISTI QUINGENTIS ASSIBUS SACRAMENTO TE PROVOCO“ (A JEŚLI WINDYKOWAŁEŚ Z OBRAZĄ PRAWA, WZYWAM BYŚ USTANOWIŁ SACRAMENTUM PIĘCSET ASÓW). Przeciwnik także mówił podobnie „ET EGO TE“ (I JA CIEBIE). ... Tyczki zaś używali jakby w miejsce włóczni, oczywistego znaku prawnego władztwa, bo uważali, że prawne władztwo powstawało wobec tych rzeczy, które pochwycili od wrogów.“

G. 2.24: Odstąpienie przed prawem dokonuje się natomiast w taki sposób: wobec urzędnika ludu rzymskiego, na przykład pretora miejskiego, ten, którym odstępuje się rzecz przed prawem, trzymając rzecz, mówi „HUNC EGO HOMINEM EX IURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO“ (JA OŚWIADCZAM, ŻE TEN NIEWOLNIK JEST MÓJ WEDLE PRAWA KWIRYTÓW). Potem, skoro ten dokonał windykcji, pretor pyta, pyta tego, który odstępuje, czy dokona kontrwindykacji. Gdy ten milczy, lub zaprzecza, przyznaje rzecz, temu, który windykował.

G. I.119 Jest też mancy pacja, ja to powiedzieliśmy uprzednio, jakby pozorowaną sprzedażą, co jest prawem właściwym dla obywateli rzymskich. I tak się tę rzecz dokonuje: w obecności przynajmniej pięciu świadków, obywateli rzymskich, dojrzałych, oraz jeszcze jednego tegoż tanu, który trzymać będzie spiżową wagę, i który zwie się libripensem, ten który rzecz otrzymuje, trzyma ją i mówi: „HUNC EGO HOMINEM EX IURE QUIRITIUM MEUM ESSE AIO, ISQUE MIHI EMPTUS ESTO HOC AERE AENEAQUE LIBRA“. Oto ja oświadczam, że ten niewolnik jest mój wedle prawa Kwiritytów i niech będzie dla mnie nabyty, tym spiżem i spiżową wagą“ I potem uderza wagę, kawałkiem spiżu i daje go temu, od którego rzecz otrzymuje pod władzę, jakby w miejsce ceny.